

The Effectiveness of Moral-based Parenting Model in Parental Self-efficacy and Parent-child Relationship Quality

Somayeh Esmaeili^{1*} , Kowsar Dehdast²

1- Department of Counseling, Refah University, Tehran, Iran.

2- Department of Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Ms Somayeh Esmaeili; Email: somaye68es@gmail.com

Article Info

Received: Jun 2, 2024

Received in revised form:

Nov 4, 2024

Accepted: Jan 6, 2025

Available Online: Mar 21, 2025

Keywords:

Ethics-centered Parenting

Education model

Moral upbringing

Parental self-efficacy

Parent-child relationship quality

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v11i1.45465>

Abstract

Background and Objective: Despite the growing diversity of parenting methods today, there is a higher rate of improper nurturing and development of human resources in many countries. Proper upbringing should be foundational, comprehensive, and inclusive of all aspects of human personality. Identifying the factors in parenting is crucial. Since individuals are deeply connected with their environmental, cultural, and regulatory frameworks, it is necessary to pay attention to these elements in parenting. Therefore, an ethics-centered parenting model aligned with the Iranian-Islamic culture can be used to enhance parenting knowledge. The present study aimed to determine the effectiveness of an ethics-centered parenting education model on parental self-efficacy and the quality of the parent-child relationship.

Methods: This semi-experimental study was carried out using a pretest-posttest control group design with a one-month follow-up. The sample population consisted of 20 parents from Khadijeh Kobra School in Tehran, with children aged 9 to 11 years. The participants were selected through purposive sampling and randomly assigned to two groups of 10 (control and experimental). Data were collected using the Parental Self-Efficacy Scale and Parent-Child Relationship Scale. The ethics-centered parenting program was implemented in 11 group sessions. Data were analyzed using mixed ANOVA. All ethical considerations were observed in this study, and the authors reported no conflicts of interest.

Results: The experimental group showed improved parental self-efficacy compared to the control group following the intervention. Additionally, the quality of parent-child relationship increased in the experimental group.

Conclusion: The proposed model can effectively support parents in enhancing their self-efficacy and improving the quality of parent-child relationship.

Please cite this article as: Esmaeili S, Dehdast K. The Effectiveness of Moral-Based Parenting Model in Parental Self-efficacy and Parent-child Relationship Quality. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2025;11(1):65-79. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v11i1.45465>

Summary

Background and Objective

In recent years, the growth of technology and

information has led to profound changes in the social, cultural, and family structures of societies. These transformations have particularly influenced the shifts in ideologies and family

Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat

(i.e., Research on Religion & Health)

Vol. 11, No. 1, Spring 2025

This work is distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

values, making it essential to revisit and adapt these values to new conditions. The family, as the foundation of human personality, plays a crucial role in the upbringing of children. Research in this field indicates that proper upbringing of the future generation can prevent social, cultural, and political issues (3). Childhood problems often stem from unhealthy interactions between parents and children. Psychologists emphasize that positive parent-child relationships are highly significant especially in emotional and cognitive development. Studies show that these relationships reduce conflicts and enhance children's self-confidence (5).

Self-efficacy, a concept introduced by Albert Bandura, refers to an individual's belief in their ability to achieve their goals. Studies show that increasing parental self-efficacy, through improved self-regulation, can positively influence behavioral and cognitive changes in children (8). Additionally, educating parents on parenting methods and raising awareness about the culture and religion of their society can have positive impacts on children's development and reduce social problems (10).

Globally, parenting programs based on moral education, which take into account the cultural and religious principles of each country, are implemented in various nations such as the UK, Japan, Singapore, and Pakistan to raise responsible citizens and create integrated societies. These programs emphasize improving human relationships and addressing social challenges, fostering personalities with specific value systems. In particular, moral education that focuses on realizing human and religious virtues is an effective method for building healthy societies (16-19). One of the moral-centered parenting models is the Iranian-Islamic model, designed based on the views of Allameh Tabatabai and monotheistic principles. This model consists of four stages: parental awareness, creating a suitable family environment, practicing moral skills, and reforming the social environment. Its goal is the internalization of ethics through changing the attitudes of parents and children. Therefore, the present study addresses the question of whether training in the moral-centered parenting model affects parental self-efficacy and the quality of parent-child relationships.

Methods

Compliance with ethical guidelines: In this study, the researchers adhered to ethical research principles, including confidentiality of

information, voluntary participation, and the right to withdraw from the study.

The current research was experimental, utilizing a quasi-experimental (pre-test, post-test control group) design with a one-month follow-up period. The statistical population of this study consisted of 20 parents from Khadijeh Kobra School in Tehran, whose children were aged 9-11. To conduct the study, after administering clinical interviews with all the participants, they were randomly assigned to either the experimental or control group. Data were collected using two questionnaires: the Parent-Child Relationship Scale by Pianta and the Berkeley Parental Self-Efficacy Scale. Subsequently, an 11-session protocol of the moral-centered parenting model was implemented for the experimental group.

Results

The findings of the study indicated that training in the moral-centered parenting model led to a significant increase in parental self-efficacy, enhanced closeness and attachment, and reduced conflict in parent-child relationships. These changes persisted during the post-test and follow-up stages. Additionally, significant differences were observed between the experimental and control groups in all the dependent variables.

Conclusion

The findings of the present study indicate that training in the moral-centered parenting model has a significant impact on improving parental self-efficacy and the quality of parent-child relationships. These results suggest that this model can enhance parents' communication skills and increase their sense of self-efficacy in child-rearing. Since this model was implemented for the first time and no similar research has been conducted before, comparing its results with other parenting models that have similar effects on dependent variables could be valuable.

The findings related to the first hypothesis of the study showed a significant difference in post-test and follow-up scores between the experimental and control groups regarding the quality of parent-child relationships. These results align with previous research, indicating that parenting education helps parents develop more effective communication skills with their children reducing family conflicts (26, 27).

The findings related to the second hypothesis of the study revealed that post-test and follow-up scores for parental self-efficacy in the experimental group were significantly higher than those in the control group. This finding is

consistent with previous research that identifies self-efficacy as a key factor in improving behaviors and parenting styles (30). Parents with higher self-efficacy are better able to establish positive relationships with their children and manage their behaviors more effectively.

In this study, the moral-centered parenting model, designed based on scientific principles and religious teachings, was taught to parents to help them establish more effective communication with their children and play a more informed role in their upbringing. This model can serve as an effective method, enhancing parental self-efficacy and significantly influencing the formation and modification of ideal parenting behaviors and styles, thereby strengthening parent-child relationships.

Acknowledgements

The researchers extend their gratitude to all those who assisted in the implementation of this study.

Ethical considerations

According to the authors, this research is derived from a master's thesis at Refah University titled "The Effectiveness of Training in the Moral-Centered Parenting Model on Parental Self-Efficacy and the Quality of Parent-Child Relationships", which was approved by the Research Ethics Committee of Al-Zahra University with the code [IR.ALZAHRA.REC.1402.067](https://www.alzahra.ac.ir/ALZAHRA.REC.1402.067).

Funding

According to the authors of the article, the present research was not financially supported and was conducted at the authors' personal expense.

Conflict of interest

The authors report no conflicts of interest regarding this research.

Authors' contribution

Writing the manuscript: First author; Providing guidance in writing the manuscript: Second author.

تأثير تعليم نماذج تربية الأطفال بالتركيز على الأخلاق في تعزيز الثقة بالنفس لدى الأبوين و جودة التواصل بين الأبوين والطفل

سمية اسماعيلي^١، كوثر دهدست^٢

١- قسم الإستشارة، جامعة الرفاه، طهران، إيران.

٢- قسم الإستشارة، جامعة العلامة الطباطبائي، طهران، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى سيدة سمية اسماعيلي؛ البريد الإلكتروني: somaye68es@gmail.com

معلومات المادة

الوصول: ٢٤ ذى القعدة ١٤٤٥

وصول النص النهائي: ٢ جمادى الاول ١٤٤٦

القبول: ٢٢ جمادى الثاني ١٤٤٦

النشر الإلكتروني: ٢٠ رمضان ١٤٤٦

الكلمات الرئيسية:

نماذج التربية الأخلاقية

التربية الأخلاقية

الثقة بالنفس لدى الأبوين

نوعية علاقة الأبوين-الأطفال

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: على الرغم من تطور نماذج تربية الأطفال وتنوعه، إلا أن الطرق السلبية وغير الصائبة لاتزال منتشرة في أوساط المجتمع. لا شك أن تربية الإنسان أمر بالغ الصعوبة ولا يتم بصورة صحيحة إلا من خلال معرفة مكونات شخصية الإنسان والإهتمام بأسباب نموه الجسدي والنفسي والتركيز على جميع جوانب شخصيته والتمهيد لإزدهاره الأخلاقي، و الاجتماعي والمعرفي. للإنسان علاقة وطيدة بالبيئة، والثقافة، والأطر والقواعد؛ ولهذا فإن الإهتمام بهذه العناصر في تربية الأطفال له أهمية بالغة. يمكن إستخدام نماذج أخلاقية لتربية الأطفال تتلائم مع الثقافة الإيرانية-الإسلامية من أجل الإرتقاء بمستوى معرفة تربية الطفل. تهدف هذه المقالة لتحديد مستوى تأثير النماذج التعليمية لتربية الأطفال التي تركز على ثقة بالنفس لدى الأبوين وتحسين نوعية علاقة الأبوين-الأطفال.

منهجية البحث: المنهجية التي اعتمدت عليها الدراسة هي المنهجية شبه التجريبية ومنهج ماقبل الإختبار وما بعد الأختبار مع المجموعة الضابطة ورصد النتائج لمدة شهر كامل. اما الجمعية الإحصائية فقد شملت ٢٠ مشاركاً من أبوي تلاميذ مدرسة خديجة الكبرى في مدينة طهران وتحديدًا التلاميذ الذين تتراوح أعمارهم ما بين ٩ حتى ١١ عاماً، وقد اختيروا عبر منهج أخذ العينات المتاحة. بعد ذلك تم تقسيمهم إلى مجموعتين، هما المجموعة الضابطة ومجموعة الإختبار عبر الطريقة العشوائية وكان قوام كل مجموعة ١٠ أفراد. اعتمد الباحثون لجمع البيانات على استبيان الثقة بالنفس لدى الأمهات وعلاقة الأبوين-الأطفال. وفي المرحلة التالية أجريت ١١ جلسة تدريبية بصورة جماعية. ولتحليل البيانات استخدم الباحثون منهج تحليل معامل الإنحدار المتعدد. يذكر أنه قد تمت مراعاة جميع الموارد الأخلاقية في هذا البحث وإضافة إلى ذلك فإن مؤلفي البحث لم يشيروا إلى أي تضارب في المصالح.

المعطيات: اظهر تحليل التباين أنّ مدى فاعلية مجموعة الإختبار أقوى من فاعلية المجموعة الضابطة بعد تدخل المؤثرات النفسية. كما أكدت النتائج أنّ نوعية علاقة الأبوين-الأطفال تطورت بشكل كبير عند مجموعة الإختبار.

الاستنتاج: اظهرت البيانات إمكان استخدام هذا الأسلوب في الإرتقاء بالنماذج من خلال مساعدة الأبوين في تعزيز الثقة بالنفس وتعزيز علاقتهم بأطفالهم.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Esmaceli S, Dehdast K. The Effectiveness of Moral-Based Parenting Model in Parental Self-efficacy and Parent-child Relationship Quality. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2025;11(1):65-79. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v11i.45465>

اثربخشی آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور بر خودکارآمدی والدین و کیفیت ارتباط والد - فرزندی

سمیه اسماعیلی^{۱*}، کوثر دهدست^۲

۱- گروه مشاوره، دانشگاه رفا، تهران، ایران.

۲- گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

*مکاتبات خطاب به خانم سمیه اسماعیلی؛ رایانامه: somaye68es@gmail.com

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۳ خرداد ۱۴۰۳

دریافت متن نهایی: ۱۴ آبان ۱۴۰۳

پذیرش: ۱۷ دی ۱۴۰۳

نشر الکترونیکی: ۱ فروردین ۱۴۰۴

واژگان کلیدی:

الگوی آموزش فرزندپروری اخلاق محور

تربیت اخلاقی

خودکارآمدی والدین

کیفیت ارتباط والد - فرزندی

چکیده

سابقه و هدف: امروزه با وجود گستردگی الگوهای فرزندپروری متنوع، همچنان شاهد رشد و پرورش ناصحیح نیروی انسانی در هر کشور هستیم؛ تربیت انسان فرایند پیچیده‌ای است و زمانی به‌درستی محقق می‌شود که با شناسایی عوامل زمینه‌ساز مبانی و اصولی را ارائه دهد که دربردارنده رشد بعد جسمی و روحی شخصیت انسان باشد و زمینه شکوفایی اخلاقی، اجتماعی و شناختی فرد را مهیا سازد. انسان در رابطه با بستر محیطی، فرهنگی و چهارچوب قواعد خود پیوند گسست‌ناپذیری دارد؛ توجه به این عنصر در آموزه‌های فرزندپروری مهم است. از این رو می‌توان از الگوی فرزندپروری اخلاق محور که سازوار با فرهنگ ایرانی - اسلامی است در جهت ارتقای سطح دانش فرزندپروری بهره برد. هدف پژوهش حاضر تعیین میزان اثربخشی الگوی آموزشی فرزندپروری اخلاق محور بر خودکارآمدی والدین و کیفیت ارتباط والد - فرزندی بوده است.

روش کار: پژوهش حاضر به شیوه نیمه‌آزمایشی و به صورت پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل و پیگیری یک‌ماهه صورت گرفته است. جامعه آماری ۲۰ نفر از والدین دانش‌آموزان مدرسه خدیجه کبری تهران بودند که فرزندانشان در گروه سنی ۹ تا ۱۱ قرار داشتند و به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه ۱۰ نفری کنترل و آزمایش قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه خودکارآمدی مادران و ارتباط والد - کودک گردآوری شد. برنامه الگوی فرزندپروری اخلاق محور در یازده جلسه و به شیوه گروهی اجرا شد. داده‌های به‌دست‌آمده با روش تحلیل واریانس آمیخته تجزیه و تحلیل شد. در این پژوهش همه موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: نتایج تحلیل واریانس حاکی از این است که میزان خودکارآمدی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل پس از مداخله بهبود یافت. همچنین در گروه آزمایش کیفیت ارتباط والد - فرزندی افزایش داشت.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان می‌دهد که می‌توان از این الگو در جهت کمک به والدین به‌منظور افزایش خودکارآمدی آنان و کیفیت ارتباط والد - فرزندی استفاده کرد.

استناد مقاله به این صورت است:

Esmaili S, Dehdast K. The Effectiveness of Moral-Based Parenting Model in Parental Self-efficacy and Parent-child Relationship Quality. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2025;11(1):65-79. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v11i.45465>

در سال‌های اخیر رشد فناوری و پیشرفت اطلاعات در جهان توأم با اثرات مثبت و تبعات منفی نیز بوده است که با تغییرات

مجله پژوهش در دین و سلامت

دوره ۱۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴

این کار از مجوز [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) تبعیت می‌کند.

مقدمه

که تأثیر منفی قاطعی بر تحول شخصیت فرزندان دارد و زیربنای نابهنجاری‌های اجتماعی را رقم می‌زند (۷). مفهوم خودکارآمدی^۳ عاملی فردی در شخصیت افراد است که نخستین بار آلبرت بندورا^۴ آن را بیان کرده است و در چهارچوب شناخت و عاملیت افراد قرار می‌گیرد که تأثیر عقاید انسان را بر رفتارشان نشان می‌دهد. همچنین ویژگی خودکارآمدی به برداشت و ادراک هر شخص نسبت به توانایی‌های خود در برنامه‌ریزی و به سرانجام رساندن اهداف تعریف شده است (۸). نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که خودکارآمدی والدین ساختار شناختی مهمی است که ظرفیت خودتنظیمی والدین را افزایش می‌دهد و در ایجاد و ابقای تغییرات شناختی - رفتاری آنان مؤثر است (۹). همچنین نتایج پژوهش کاولینگ و گوردون^۵ نشان داده است که افزایش میزان خودکارآمدی در والدین رفتار، احساس مثبت شایستگی و توانمندی لازم را در مواجهه با موقعیت‌های مختلف بهبود می‌بخشد (۱۰). نتایج پژوهش گودسون و هس^۶ نشان‌دهنده این است که زمینه توانمندی و شایستگی در والدین را می‌توان از طریق آموزش والدین و آشنایی آنان با روش‌های تربیتی افزایش داد (۱۱). سانتوس^۷ و همکارانش روش‌های تربیتی را به مجموع الگوها و روش‌هایی اطلاق می‌کنند که والدین در ارتباط با فرزندان خود اتخاذ می‌کنند و تأثیر بسزایی در تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متقابل ایجاد می‌کند (۱۲). مطالعات در حوزه سبک‌ها و الگوهای فرزندپروری نشان می‌دهد که هدف این الگوها ارتقای دانش و مهارت‌های والدگری با توجه به زمینه‌های فرهنگی و مشکلات روانی - اجتماعی کودکان است تا بدین طریق مشکلات اجتماعی منابع انسانی ملتها کاهش یابد (۱۳). نتایج پژوهش‌ها از لزوم انطباق عناصر فرهنگ با آموزش‌های فرزندپروری حکایت دارد. اگر آموزه‌های فرزندپروری منطبق بر اصول فرهنگ و مذهب هر جامعه باشد، نقش مهمی در پیدایش و پرورش زمینه‌های رشدی و انطباق‌پذیری دارد که در ایجاد نسل سالم و همخوان با الگوهای فکری و فرهنگی حاکم بر جامعه مؤثر است (۱۴). یکی از برنامه‌های آموزش فرزندپروری که مبتنی بر قواعد و اصول فرهنگی، مذهبی و اجتماعی هر کشور محسوب می‌شود، برنامه‌ای با محوریت تربیت اخلاقی است که الگویی جامع است و کشورهای پیشرفته جهان از این برنامه برای پیشبرد اهداف تعیین شده در جهت تربیت شهروند و پی‌ریزی جامعه‌ای منحصر به فرد استفاده می‌کنند (۱۵). تربیت اخلاقی از نظر تاریخی ریشه در آرای فلاسفه‌ای چون ارسطو دارد که مفاهیم

فرهنگی و اجتماعی همراه شده است؛ این تغییرات بیشترین تأثیر را در نظام اجتماعی ایجاد کرده، به طوری که نحوه عملکرد خانواده را دگرگون ساخته و نهاد خانواده و جهان‌بینی افراد را دچار تغییرات ساختاری کرده است. رشد جهان‌بینی‌های جدید نیاز به اصلاح و سازماندهی مجدد دارد؛ زیرا علیه نظام ارزش‌های خانواده ترویج می‌شود که حمایت از کانون خانواده را می‌طلبد تا با تغییرات جدید سازگاری لازم را بیابد (۱). خانواده عامل شکل‌گیری و پایه‌ریزی شخصیت انسان و یکی از مهم‌ترین کانون‌های اثربخشی در فرایند تربیت و سرنوشت انسان است. نهاد خانواده می‌تواند با نگرش صحیح و درک ارزش‌های والای انسانی در رشد و نمو ویژگی‌های مثبت فرزندان و تربیت آنان مؤثر واقع شود (۲). مطالعات در حوزه فرزندپروری نشان می‌دهد که مسئله تربیت فرزندان در نظر اندیشمندان هر کشور موضوعی مهم و بی‌بدیل است؛ زیرا تربیت نسل سالم همچون ابزار نیرومند و پرکاربرد در برابر کشمکش‌های مختلف سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جوامع محسوب می‌شود (۳). در پژوهش‌های صورت‌گرفته شناسایی عوامل مؤثر بر تربیت فرزندان مبتنی بر آگاهی، شناخت سازوکارهای صحیح و ارتباط سازنده والد - فرزندی بوده است که در رشد و پرورش شخصیت فرزندان تأثیر دارد (۴). نتایج بسیاری از پژوهش‌ها ریشه مشکلات دوره کودکی را در تعاملات ناسالم والد - فرزندی می‌داند. در قرن حاضر روان‌شناسان معتقدند روابط کودکان با افرادی که مراقبت آنان را بر عهده دارند پایه مهمی در رشد عاطفی و شناختی آنان محسوب می‌شود؛ از این رو نظریه‌پردازانی چون آلفرد آدلر^۱ به تبیین تأثیرات ماهیت ارتباط والد - فرزندی در پیدایش سبک زندگی و رشد فردی و اجتماعی او پرداخته‌اند (۴). مطالعات نشان می‌دهد که روابط والد - فرزندی بر پایه نگرش مثبت و سرشار از همدلی و مهر مؤثر است که به مراتب زمینه تعارض متقابل بین والد و فرزند را کاهش می‌دهد (۵). تعامل والد - فرزندی^۲ پدیده‌ای پیچیده و چندبُعدی و متأثر از چندین عامل است و مواردی مانند میزان پذیرش والدین، نحوه مدیریت و کنترل رفتار، سنجش حس شایستگی اجتماعی و خویش‌داری، میزان دانش و مهارت والدگری، اعتماد به نفس و خوش‌فکری والدین را در تربیت فرزند در بر می‌گیرد (۶). نتایج پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد هر گونه آشفتگی و هرج و مرج در روابط اولیه والد - فرزندی متأثر از عوامل مختلفی مانند ویژگی‌های خاص شخصیتی والدین، تجربه‌های پیشین آنان، پایین بودن سطح خودکارآمدی و انتخاب نادرست سبک فرزندپروری است

³ self-efficacy

⁴ Albert Bandura

⁵ Cowling & Van Gordon

⁶ Goodson & Hess

⁷ Santos

¹ Alfred Adler

² Parent-child relationship

با بهره‌گرفتن از آرای علامه طباطبایی الگوی آموزش فرزندپروری اخلاق محور تدوین شده است. این الگو در چهارچوب نگاه توحیدی دارای اصول و قواعدی است که به تبیین مراحل رشد و تربیت انسان در دو بُعد جسمانی و روحانی می‌پردازد و اخلاق را عامل تربیتی کنترل‌کننده و تنظیم‌کننده‌ای توصیف می‌کند که بر اساس راه و روش‌هایی فضائل را از رذائل معلوم می‌کند و با تکرار و ملکه‌سازی فضیلت‌ها، آنها را به صورت تدریجی ایجاد می‌کند که به‌سختی از بین می‌رود و هماهنگ با فطرت حقیقی انسان است. فطرت زیربنای اخلاق و شاکله اصلی انسان است و مسئولیت جهت‌دهی وی را بر عهده دارد تا او را به سر حد رشد و کمال حقیقی برساند و مراد از کمال، کمال جسمی و معنوی در یک جهت است. این الگو در چهار گام شکل‌گیری منش اخلاقی را تبیین می‌کند. گام اول آگاهاندن و اصلاح نگرش والدین درباره تعامل با فرزندانشان است؛ گام دوم ایجاد فضا و محیط خانوادگی‌ای است که بر محور تربیت اخلاقی باشد و بستر تربیتی مناسبی را در کنار الگوی اخلاقی والدین ایجاد می‌کند؛ گام سوم تمرین مهارت‌های اخلاقی از طریق پرورش سه مؤلفه شناخت عقلانی، عاطفه اخلاقی و اراده تکرار عمل اخلاقی است و گام چهارم ایجاد محیط اخلاقی و اصلاح بستر محیطی است؛ زیرا خصوصیات، عادات و آداب و رسوم قابلیت نفوذ در محیط پیرامون خود را دارند (۳). این هدف با ایجاد روش‌های تربیتی و مسیر عملی که منجر به درونی‌سازی اخلاق در فرزندان می‌شود از طریق ایجاد چرخه‌ای از تغییرات در نظام نگرشی کودک شامل سه جزء شناخت، عاطفه و اراده اخلاقی هم‌زمان با تغییر در ماهیت نگرش والدین رقم می‌خورد (۲۱).

الگوی فرزندپروری اخلاق محور برگرفته از دیدگاه ارائه‌شده خالق جهان هستی و مسیر تربیت انسان است که برای تبیین آن از مبانی مشاوره سهم‌گذاری که مبنای توحیدی دارد، استفاده شده است. با نظر به اینکه پژوهش‌های متفاوتی در زمینه اثربخشی الگوهای فرزندپروری انجام شده و تا به اکنون مداخله الگوی آموزشی فرزندپروری که مبتنی بر اخلاق باشد در ایران صورت نگرفته است و خلأ پژوهشی مهمی محسوب می‌شود؛ پژوهشگران در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال بودند که آیا الگوی آموزشی فرزندپروری اخلاق محور بر خودکارآمدی والدین و کیفیت ارتباط والد - فرزندی مؤثر است؟

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: ابتدا به تمامی آزمودنی‌ها اهداف کلی و رعایت اصول رازداری توضیح داده شد و آنان با امضای فرم‌های رضایت آگاهانه کمیته اخلاق دانشگاه الزهرا وارد پژوهش شدند. در این پژوهش اصول اخلاقی چون محرمانگی اطلاعات شرکت‌کنندگان و تمایل به شرکت در پژوهش و اختیار خروج از آن رعایت شده است.

اخلاقی را فضیلتی محوری می‌دانستند که تمامی رفتار و اعمال انسان را در بر می‌گیرد و از نمونه برنامه‌هایی که منطبق بر این تعریف شکل گرفته است می‌توان به الگوی تربیت شخصیت^۱ کشور انگلستان اشاره کرد. این الگو مینا و اهداف تربیت اخلاقی را در تربیت و پرورش شهروندان بر اساس یک نقش ویژه و نظام ارزشی خاصی تعریف می‌کند که منجر به شکل‌گیری شخصیت‌های مؤثر و دارای چهارچوب ارزشی خاص می‌شود که در صحنه خانواده، مدارس، مشاغل و جامعه به‌صورت یکپارچه و سازنده عمل می‌کنند (۱۶). تحقیقات درباره تربیت اخلاقی در کشور ژاپن نشان می‌دهد که هدف از برنامه‌ریزی‌های تربیت اخلاقی ایجاد و تبیین قوانین برای همه اعضای جامعه، خارج از عضویت در فرقه و مذهب در جهت ساختن شهروندان مطلوب، همچنین برقراری ارتباط با میراث ملی و احساسات هویت ملی ژاپن است که مبتنی بر نظم، انضباط، صرفه‌جویی، ایجاد صلح و ارتباط مؤثر با سایر کشورها در عرصه جهانی است و در برنامه آموزشی این کشور به کار برده می‌شود (۱۷). همچنین مطالعات در آموزش اخلاق در سنگاپور حاکی از این است که هدف این الگو بر مبنای رویکرد عمل‌گرایی (پراگماتیسم^۲) و به‌معنای ایجاد ارزش مشترک بین اقوام گوناگون در یک بستر فرهنگ القایی با عنوان توانایی شناسایی و درک خطرات و محافظت از ملت تدوین گشته است تا بدین طریق خطرات ناشی از حساسیت‌های نژادی و مذهبی که ریشه در تاریخ این کشور دارد، مهار گردد (۱۸). یکی از برنامه‌های ملی اخلاق که برگرفته از اخلاق معارف اسلامی است به کشور پاکستان تعلق دارد که هدف از اجرای آن پیروی از منبع اصلی حکمرانی قوانین الهی در جهت وفای به قانون اساسی و ایجاد احساس خدمت به جامعه صورت می‌پذیرد (۱۹). نتایج پژوهش دیاسلدو و یاسین^۳ حاکی از این است که آموزش و تربیت انسان زمانی در مسیر صحیح رشد و سازندگی قرار می‌گیرد که از عمق کافی برخوردار باشد و با هدف‌های متعالی و ارزشمند وجود انسان پیوند داشته باشد؛ در غیر این صورت ایجاد یک عادت یا مهارت در اثر تمرین، تکرار و تقویت جزو خصوصیات اصلی تربیت نیست؛ بلکه تربیت به فعلیت بخشیدن هر نوع کمال در انسان اطلاق می‌شود که دارای ارزش و مطلوبیت است (۲۰). از این رو، برای توسعه و به فعلیت بخشیدن روند تربیت نیروی انسانی سالم و تحقق جامعه یکپارچه نیاز به الگویی برای فرزندپروری است که مبتنی بر فرهنگ و مذهب باشد که با به کار بردن اخلاق و به عمل درآوردن آن در ایجاد جامعه یکپارچه و سالم نقش مهمی ایفا کند. در میان تمامی الگوهای ارائه‌شده تربیت اخلاقی به یکی از الگوهای تربیت اخلاقی که ریشه در مکتب اسلام و قرآن دارد اشاره می‌شود که برای اولین بار در ایران تدوین شده و مبتنی بر اخلاق و فرهنگ ایرانی - اسلامی است.

^۱) Character education

^۲) Pragmatisme

^۳) De Asildo & Yasin

۱) پرسشنامه رابطه والد - کودک: نخستین بار پianta^۱ این مقیاس را که شامل ۳۳ ماده است و ادراک والدین را درباره رابطه خود با کودکشان می‌سنجد، در سال ۲۰۱۱ طراحی کرده است. این پرسشنامه در ایران ترجمه شده است و متخصصان آن را ارزیابی کرده‌اند (۲۲). مقیاس یادشده شامل حوزه‌های تعارض (۱۷ ماده)، صمیمیت (۱۰ ماده)، وابستگی (۶ ماده) و رابطه مثبت کلی (مجموع تمام حوزه‌ها) است. تعارض جنبه‌های منفی رابطه مانند کشمکش با یکدیگر، عصبانی شدن نسبت به یکدیگر، نافرمانی و نپذیرفتن مهار و غیر قابل پیش‌بینی بودن را در بر می‌گیرد. صمیمیت به میزانی که والدین رابطه خود را با فرزندشان گرم، عاطفی و راحت برداشت می‌کنند، اطلاق می‌شود (۲۳). مقیاس رابطه والد - کودک پرسشنامه‌ای خودگزارش‌دهی است که نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (نمره ۵ برای قطعاً صدق می‌کند و نمره ۱ برای قطعاً صدق نمی‌کند) صورت می‌پذیرد. برای به دست آوردن نمره رابطه مثبت کلی در این مقیاس باید نمرات سؤالات حوزه‌های تعارض و وابستگی معکوس شوند (۲۳).

۲) مقیاس خودکارآمدی برکلی^۲: برکلی و همکارانش این مقیاس را با هدف ارزیابی خودکارآمدی والدین در ابعاد مختلف طراحی کرده‌اند. مقیاس مذکور دارای چهار بُعد مسئولیت‌پذیری، خودمدیریتی، پذیرش فرزند و ارزیابی مثبت فرزند است و بررسی دامنه نمرات آن بر اساس لیکرت پنج‌گزینه‌ای (کاملاً موافق، موافق، نه موافق نه مخالف، مخالف و کاملاً مخالف) است (۲۴). روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه در پژوهش رضایی و روایی سازه آن با استفاده از آزمون تحلیل عاملی تأیید شده است. پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ارزیابی شده است (۲۵).

شیوه‌نامه جلسات آموزشی الگوی فرزندپروری اخلاق محور
شرح جلساتی که برای آزمودنی اجرا شد در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. این مداخله در یازده جلسه یک ساعته صورت گرفته و بر اساس پژوهش پسادکتری دهدست که به تدوین و اعتباریابی الگوی آموزشی فرزندپروری اخلاق محور بر اساس آرای علامه طباطبایی پرداخته، ارائه شده است. اعتباریابی این الگو مطابق با روش دلفی^۳ صورت گرفته است و به فرایندی اطلاق می‌شود که از طریق ارزیابی درونی در مقایسه با هدف‌های بیان‌شده در تحقیق قضاوت می‌شود و متخصصان مشاوره این ارزیابی را در پژوهش حاضر با رویکرد سهم‌گذاری انجام داده‌اند. روش دلفی فن ارتباطی ساختارمند است که با تکیه بر هم‌اندیشی خبرگان و جمع‌آوری و طبقه‌بندی دانش موجود در نزد آنان ابداع شده و توسعه پیدا کرده است و از طریق مصاحبه

روش پژوهش حاضر تجربی از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون و با گروه کنترل و دوره پیگیری یک‌ماهه است. این پژوهش به لحاظ نوع هدف کاربردی و از نوع مقایسه گروه‌های مستقل است. جامعه آماری پژوهش والدینی بودند که فرزندانشان بین گروه سنی ۹-۱۱ قرار داشتند و با فراخوان در مدرسه خدیجه کبری تهران مایل به حضور در پژوهش شدند. برای انتخاب افراد نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس تعداد حجم نمونه در پژوهش‌های مشابه، از میان افراد ذکر شده، ۲۰ نفر انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل (در هر گروه ۱۰ نفر) قرار گرفتند.

ملاک‌های ورود به پژوهش شامل موارد ذیل بود: علاقه‌مندی و رضایت آگاهانه افراد برای حضور در جلسات آموزشی و پژوهش، والدینی که فرزندانشان بین گروه سنی ۹ تا ۱۱ باشند، سن بین ۳۰ تا ۵۰، والدین جدا از هم زندگی نکنند، تحصیلات بین دیپلم تا فوق لیسانس، مبتلانبودن به اختلالات خاص روان‌پزشکی بر اساس مصاحبه بالینی، شرکت‌نداشتن هم‌زمان در مداخله‌های دیگر و نداشتن اعتیاد به مواد مخدر و مشروبات الکلی. همچنین ملاک‌های خروج از پژوهش شامل پاسخ‌ندادن به دست‌کم ۵٪ از گویه‌های پرسشنامه، شرکت‌نکردن در دست‌کم دو جلسه از مداخله برای گروه آزمایش و درخواست خروج از پژوهش بود.

برای اجرای پژوهش حاضر در ابتدا پژوهشگر با ۲۰ مراجعه‌کننده علاقه‌مند به شرکت در پژوهش مصاحبه بالینی ساختاریافته انجام داد. درنهایت این افراد پس از بررسی‌های لازم به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل جایگذاری شدند. یک مشاور خانواده با مدرک کارشناسی ارشد زیر نظر استاد راهنما مصاحبه بالینی را انجام داد. همچنین نویسنده مسئول پژوهش حاضر دوره آموزش سهم‌گذاری را زیر نظر دکتر معصومه اسمعیلی استاد تمام دانشگاه علامه طباطبائی و نظریه‌پرداز این رویکرد که مبانی اصلی آن در روند آموزش فرزندپروری اخلاق محور به کار رفته است، آموزش دید.

روند اجرای پژوهش بدین صورت بود که پس از دادن توضیحات لازم به آزمودنی‌ها، هر دو گروه به پرسشنامه رابطه والد - فرزندی و خودکارآمدی والدین پاسخ دادند. پژوهشگر برای افرادی که در گروه آزمایش قرار گرفتند به مدت ۱۱ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای شیوه‌نامه آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور را به صورت حضوری اجرا کرد که برای روشن‌سازی در ادامه شرح جلسات در جدول شماره ۱ ارائه شده است. شرکت‌کنندگان در این پژوهش پیش از شروع و در پایان جلسات و پس از گذشت یک ماه به دو پرسشنامه رابطه والد - کودک و خودکارآمدی والدین پاسخ دادند. برای قدردانی از زحمات مراجعانی که در گروه کنترل قرار داشتند، پس از پایان پژوهش جلسات آموزش فرزندپروری اخلاق محور نیز برگزار شد.

ابزارهای به کار رفته در پژوهش

^۱) Pianta

^۲) Berkeley Self-Efficacy Scale

^۳) Delphi method

یا توزیع پرسشنامه‌هایی در میان این افراد و بازخورد کنترل‌شده پاسخ‌ها و نظرات دریافتی صورت می‌گیرد. پس از هر بار استنتاج، تدوین و نگارش قسمتی از تحقیق، سؤالات

کلی برای ارزیابی میزان سازگاری و همخوانی درونی مؤلفه‌ها و بازخوردهای دریافت‌شده، یافته‌ها و الگوی حاضر طراحی و چندین بار بازنگری شد (۲۱).

جدول ۱) شرح جلسات آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور

مرحله	هدف	محتوای مشاوره	فنون مشاوره
گام اول - جلسه اول	- ارتباط‌گیری به‌منظور اتحاد درمانی و معرفی مشاور - سازماندهی و بیان قوانین جلسات مشاوره - ارزیابی میزان سهم‌گذار یا سهم‌گیر بودن مادران و زمینه‌های هستی‌شناسانه آنان در فرزندپروری‌شان - افزایش آگاهی هستی‌شناسانه از مسئولیت‌پذیری انسان در زندگی	- گفت‌وگو درباره قواعد، اصول و اهداف کلی فرایند آموزشی فرزندپروری - بررسی ابعاد سهم‌گذارانه ارتباطات والد - فرزندی و بررسی مسائل فرزندان از نگاه مادران - ورود به گفت‌وگو درباره مبانی چگونه بودنمان و چگونگی بهتر زیستن و توسعه پیدا کردن - افزایش آگاهی درباره معنای صحیح مسئولیت و عاملیت در زندگی و زیربنای آن و بررسی گستردگی آن در فرایند فرزندپروری	- گوش‌دادن فعال - پرسش‌های چرخشی - فن طناب اتصال - فن کنترل بر سرنوشت - شناسایی جنس واقعیت
گام دوم - جلسه دوم	- افزایش آگاهی درباره «چگونگی من» در روابط و «سهم من» در تربیت	- بررسی مفهوم تربیت و امکان و شکل آن در فرایند فرزندپروری - بررسی اهداف تربیتی فرزندپروری و نقش جهت‌مندی در تحقق اهداف - بررسی نقش معناهای والدین در فرزندپروری و بحث درباره معناهای اصیل در این فرایند	- استفاده از استعاره‌ها - طناب اتصال - شفاف‌سازی - فن ایجاد پیوستار آگاهی
گام دوم - جلسه سوم	- افزایش آگاهی از «چگونگی من» در روابط و «سهم من» در تربیت - ایجاد آگاهی و تغییر در نگرش و معنای هستی‌محورانه مادران حول محور نقش آفرینندگی احسن و وسعت‌بخشی هدفمند در فرایند فرزندپروری	- بررسی نقش قواعد والدین در فرزندپروری و بحث درباره قواعد مؤثر در این فرایند - بحث درباره قاعده بازگشت اثر عمل و کار برای خود - بحث درباره قاعده اصل و فرع تربیت - بحث درباره قاعده تدریجی، تکاملی و مرحله‌ای بودن تربیت - بحث درباره قاعده حتمیت نتیجه تلاش - بحث درباره قاعده هماهنگی حُسن فعلی و حُسن فاعلی - بحث درباره قاعده هماهنگی تربیت با پویایی‌های رشدی و عاطفی فرزند - بحث درباره قاعده کنترل صحیح در زندگی	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک‌زایی - شناسایی جنس واقعیت
گام سوم - جلسه چهارم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت پرورش شناخت اخلاقی	- بررسی مفهوم شناخت اخلاقی و نقش آن در چگونگی زیستن انسان - تمرین تأمل‌ورزی و تفکر تحلیلی در فرزندان - تمرین تأمل‌ورزی و تفکر عاقبت‌اندیشی در فرزندان - تمرین تأمل‌ورزی و عاقبت‌اندیشی آخرتی در فرزندان - تمرین گوش‌دادن و پذیرش در فرزندان - تمرین تأمل‌ورزی و تفکر چرایی در فرزندان - تمرین تأمل‌ورزی و تفکر سنجش تراز سود و زیان اخلاقی - تمرین بررسی تأثیر عمل ما بر دیگران در فرزندان	- پرسش از زبان‌زایی و سبک‌زایی در روابط - استفاده از استعاره‌ها و مثال‌ها - ایجاد پیوستار آگاهی - سبک‌زایی
گام سوم - جلسه پنجم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت پرورش عاطفه اخلاقی	- بررسی مفهوم عاطفه اخلاقی و نقش آن در چگونگی زیستن انسان - تمرین وادارندگی اخلاقی با شیوه‌های تشویقی کنشگر - تمرین بازدارندگی اخلاقی با شیوه‌های تنبیهی کنشگر - تمرین وادارندگی و بازدارندگی اخلاقی با توجه‌دادن به پاداش و تنبیه طبیعی دنیا - تمرین وادارندگی و بازدارندگی اخلاقی با توجه‌دادن به پاداش و تنبیه اجتماعی - تمرین وادارندگی و بازدارندگی اخلاقی با توجه‌دادن به	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک‌زایی - ایجاد پیوستار آگاهی - فن جای خالی گذاشتن

مرحله	هدف	محتوای مشاوره	فنون مشاوره
		پاداش و تنبیه الهی - تمرین وادارندگی و بازدارندگی اخلاقی با شیوه‌های محبتی در رابطه با والدین - تمرین وادارندگی و بازدارندگی اخلاقی با توجه دادن به نظارت و محبت خداوند - تمرین سبک‌زایی حق‌محور - تمرین عاطفه‌زایی حق‌محور	- استفاده از استعاره‌ها و مثال‌ها
گام سوم- جلسات ششم و هفتم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت پرورش اراده اخلاقی	- بررسی مفهوم اراده اخلاقی و نقش آن در چگونگی زیستن انسان - ایجاد و تمرین خودتلقینی در فرزندان - ایجاد و تمرین اعتماد به نفس در فرزندان - ایجاد و تمرین عزت نفس در فرزندان - ایجاد و تمرین نگرش توحیدمحور در فرزندان - تمرین همراهی در جهت آغاز نیرومندانة عمل در فرزندان - بررسی موانع اقدام به عمل در فرزندان - توجه به توانمندی‌ها و اقتضائات سنی فرزندان - ایجاد و تمرین تصویرسازی در جهت چشم‌انداز انجام عمل در فرزندان - تمرین درونی‌سازی خلق نیکوی صبر در فرزندان - تمرین درونی‌سازی خلق نیکوی وفای به عهد در فرزندان - تمرین درونی‌سازی خلق نیکوی راستگویی در فرزندان - تمرین درونی‌سازی خلق نیکوی شجاعت در فرزندان - تمرین درونی‌سازی خلق نیکوی عفت در فرزندان	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک‌زایی - ایجاد پیوستار آگاهی - فن جای خالی گذاشتن - استفاده از استعاره‌ها و مثال‌ها
گام چهارم- جلسه هشتم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت بسترسازی پیوندهای خانوادگی و اجتماعی اخلاق محور	- بحث درباره نقش نظام خلقی پیش از زادن - بحث درباره نقش عاملیت اخلاقی والدین - بحث درباره نقش روابط بین‌شخصی سالم والدین - بحث درباره نقش رسانه و فضای مخرب و حذف آن - بحث درباره نقش فضاهای دوستانه مخرب و حذف آن - بحث درباره نقش در معرض قرار دادن فرزند در فضاهای اجتماعی سالم و اخلاق محور - بحث درباره نقش در معرض قرار دادن فرزند در کنار انسان‌های آگاه و اخلاق محور	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک‌زایی - ایجاد پیوستار آگاهی - فن جای خالی گذاشتن - استفاده از استعاره‌ها و مثال‌ها
گام پنجم- جلسه نهم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت درک شاخص ارتباطی سبک فرزندپروری تکوین بخش	- بحث درباره ارتباط رحمت‌مآبانه (یعنی توجه به محدودیت‌ها و ضعف‌های رشدی و تربیتی فرزندان) - بحث درباره ارتباط مودت‌مآبانه (یعنی توجه به زبان‌های محبتی فرزندان) - بحث درباره ارتباط احترام‌مدارانه (یعنی توجه به حرمت و عزت وجودی فرزندان) - بحث درباره ارتباط امنیت‌مدارانه (یعنی توجه به اعتماد و امن بودن فضای رشدی و تربیتی فرزندان) - بحث درباره ارتباط ملازمت‌مآبانه (یعنی توجه به حمایت‌گر و همراه بودن در فرایند رشد و تربیت فرزندان) - بحث درباره ارتباط سهم‌گذارانه (یعنی توجه به عمل انفاق‌گرانه احسن برای رشد و آرامش شخصی داشتن)	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک‌زایی - ایجاد پیوستار آگاهی - فن جای خالی گذاشتن - استفاده از استعاره‌ها و مثال‌ها

مرحله	هدف	محتوای مشاوره	فنون مشاوره
گام پنجم- جلسه دهم	- آگاهی و حرکت در مسیر تحقق ملکه صفات و منش اخلاقی در فرزندان: تلاش در جهت درک شاخص انضباطی سبک فرزندپروری تکوین بخش	- بحث درباره نقش تقاضامندی متعادل در فرزندپروری (تمرین روش های تغافل کردن، صبوری کردن، زبان مشترک ایجاد کردن، روحیه دانای کل نداشتن، زبان سرزنش کننده نداشتن و انعطاف پذیری) - بحث درباره نقش کنترل و نظارت متعادل در فرزندپروری (تمرین روش های انتظارات واقع بینانه داشتن، قواعد روشن و منصفانه اعمال کردن، تبیین مجازات و تنبیه قبل از نقض قواعد، اعمال تنبیه با محبت (نه خوشحالی نه سنگ دلانه)، پاداش و تقویت عملی مثبت، تنبیه و تقویت عملی منفی)	- ملازمت در مسیر توانمندسازی - پرسش از سبک زایبی - ایجاد پیوستار آگاهی - فن جای خالی گذاشتن - استفاده از استعاره ها
گام ششم- جلسه یازدهم	ارزیابی نهایی و یکپارچه سازی یادگیری ها	- مرور و جمع بندی مباحث مطرح شده - بیان تجارب شخصی اعضا درباره مؤلفه های ایجاد تغییر در الگوی آموزشی فرزندپروری اخلاق محور و تأثیر آن در نوع نگرش اعضا	

یافته ها

به دست آمده در دو گروه در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست، بنابراین شرط توزیع طبیعی بودن داده ها برقرار است. نتایج تحلیل واریانس با اندازه های مکرر آمیخته در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

نتایج فن آماری تحلیل واریانس آمیخته طبق جدول شماره ۲ نشان داد که اثرات درون گروهی ($P < 0/01$) و بین گروهی ($F = 12/185$ ، $P < 0/01$)، بین گروهی ($F = 10/426$ و $P < 0/01$) و تعامل درون گروهی و بین گروهی ($P < 0/05$ و $F = 65$) مؤلفه خودکارآمدی والدین از لحاظ آماری معنادار بود؛ همچنین اثرات درون گروهی ($P < 0/05$ و $F = 5/853$) و بین گروهی ($P < 0/05$ و $F = 4/561$) مؤلفه تعارض نیز از لحاظ آماری معنادار بود؛ اثرات درون گروهی ($P < 0/05$ و $F = 5/701$)، بین گروهی ($P < 0/01$ و $F = 14/674$) و تعامل درون گروهی و بین گروهی ($P < 0/05$ و $F = 22/299$) مؤلفه نزدیکی نیز از لحاظ آماری معنادار بود؛ علاوه بر این، اثرات درون گروهی ($P < 0/05$ و $F = 5/255$)، بین گروهی ($P < 0/01$ و $F = 12/828$) و تعامل درون گروهی و بین گروهی ($P < 0/01$ و $F = 13/599$) مؤلفه وابستگی از لحاظ آماری معنادار بود. جدول شماره ۴ نتایج آزمون بنفرونی^۴ را گزارش داده است.

نتایج آزمون بنفرونی که با هدف تعیین معناداری آماری مقایسه های زوجی سطوح عامل درون گروهی انجام شد، نشان داد که در تمامی مقایسه های انجام شده برای متغیرهای وابسته بر اساس تمامی متوسط نمرات مشارکت کنندگان در مرحله پیش آزمون با متوسط نمرات آنان در پس آزمون و پیگیری از لحاظ آماری معنادار و نتایج مربوط به مقایسه های زوجی

شرکت کنندگان در این پژوهش والدینی بودند که دارای تحصیلات دیپلم تا فوق لیسانس، سن بین ۳۰ تا ۵۰ و سطح اقتصادی متوسط بودند و جدا از هم زندگی نمی کردند. پس از طی مراحل پژوهش و انجام پیش آزمون - پس آزمون و پیگیری یک ماهه به منظور تجزیه و تحلیل داده های آماری، ابتدا اطلاعات حاصل از پرسش نامه ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ در دو بخش توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شد. در بخش توصیفی از شاخص های آماری میانگین و انحراف استاندارد و برای تحلیل استنباطی داده های پژوهش از روش تحلیل واریانس آمیخته استفاده شد تا اثر مداخله حاضر بر شرکت کنندگان در چند بازه زمانی بررسی شود.

جدول شماره ۲ اندازه های توصیفی میانگین و انحراف استاندارد مربوط به خودکارآمدی والدین و کیفیت رابطه والد - فرزند را نشان داده است. به منظور آزمون اثر عامل بین آزمودنی (گروه) و عامل درون آزمونی (زمان) بر متغیرهای وابسته از روش آماری تحلیل واریانس آمیخته ساده استفاده شد. قبل از به کارگیری فن آماری مزبور مفروضه کرویت موخلی^۱ با هدف تعیین همگنی واریانس ها و تشابه در واحد مقداری ضریب همبستگی بین زوج سطوح عامل درون آزمودنی آزمون و تأیید شدند. همچنین آزمون لون^۲ نیز از همگنی واریانس های خطا برای متغیرهای پژوهش به طور تجربی دفاع می کند و بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون شاپیرو ویلک^۳، چون مقادیر

^۱) mauchly's test

^۲) Levene's test

^۳) Shapiro-Wilk Test

^۴) Bonferroni

و کاهش مؤلفه تعارض کیفیت ارتباط والد - فرزندی شده است.

متوسط نمرات پس‌آزمون و پیگیری از لحاظ آماری معنادار نبود. بنابراین آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور موجب افزایش خودکارآمدی و افزایش مؤلفه‌های نزدیکی و وابستگی

جدول ۲) اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	گروه	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیگیری	
		SD	M	SD	M	SD	M
خودکارآمدی والدین	آزمایش	۹/۸۹	۶۴/۸	۷/۸۹	۸۳/۹	۷/۸۵	۷۸/۵
	کنترل	۹/۵۴	۶۳/۴	۷/۲۳	۶۴/۹	۸/۳۱	۶۶
تعارض	آزمایش	۱۱/۷۷	۵۸/۲	۱۰/۴۱	۴۵/۲	۱۰/۲۱	۵۰/۵
	کنترل	۶/۷	۵۹/۷	۵/۵۴	۵۷/۵	۶/۱۲	۵۵/۸
نزدیکی	آزمایش	۳/۶۵	۲۹	۳/۴۲	۳۶/۲	۳/۳۳	۳۵/۷
	کنترل	۲/۶۶	۲۹/۲	۴/۷۸	۲۸	۴/۹۶	۲۷
وابستگی	آزمایش	۲/۷۶	۱۴/۶	۲/۸۳	۲۱/۷	۴/۳۲	۲۰/۶
	کنترل	۳/۱۹	۱۵	۴/۲۷	۱۵/۷	۲/۶۷	۱۳/۶

جدول ۳) نتایج آزمون معناداری تحلیل واریانس آمیخته

نام آزمون	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	مجذور اتا η^2
خودکارآمدی والدین	۶۶۴/۲۲۵	۱ و ۱۸	۶۶۴/۲۲۵	۱۲/۱۸۵	۰/۰۰۳	۰/۴۰۴
تعارض	۶۰۸/۰۱۷	۱ و ۱۸	۶۰۸/۰۱۷	۵/۸۵۳	۰/۰۲۶	۰/۲۴۵
نزدیکی	۴۶۴/۸۱۷	۱ و ۱۸	۴۶۴/۸۱۷	۱۴/۶۷۴	۰/۰۰۱	۰/۴۴۹
وابستگی	۲۶۴/۶	۱ و ۱۸	۲۶۴/۶	۱۲/۸۳۸	۰/۰۰۲	۰/۴۱۶
وابستگی	۱۳۶/۹	۱ و ۱۸	۱۳۶/۹	۱۳/۵۹۹	۰/۰۰۲	۰/۴۳۰
تعارض	۶۰۸/۰۱۷	۱ و ۱۸	۶۰۸/۰۱۷	۴/۵۶۱	۰/۰۴۷	۰/۲۰۲
نزدیکی	۴۶۴/۸۱۷	۱ و ۱۸	۴۶۴/۸۱۷	۱۴/۶۷۴	۰/۰۰۱	۰/۴۴۹
وابستگی	۲۶۴/۶	۱ و ۱۸	۲۶۴/۶	۱۲/۸۳۸	۰/۰۰۲	۰/۴۱۶
تعارض	۶۰۸/۰۱۷	۱ و ۱۸	۶۰۸/۰۱۷	۴/۵۶۱	۰/۰۴۷	۰/۲۰۲
نزدیکی	۴۶۴/۸۱۷	۱ و ۱۸	۴۶۴/۸۱۷	۱۴/۶۷۴	۰/۰۰۱	۰/۴۴۹
وابستگی	۲۶۴/۶	۱ و ۱۸	۲۶۴/۶	۱۲/۸۳۸	۰/۰۰۲	۰/۴۱۶
تعارض	۶۰۸/۰۱۷	۱ و ۱۸	۶۰۸/۰۱۷	۴/۵۶۱	۰/۰۴۷	۰/۲۰۲
نزدیکی	۴۶۴/۸۱۷	۱ و ۱۸	۴۶۴/۸۱۷	۱۴/۶۷۴	۰/۰۰۱	۰/۴۴۹
وابستگی	۲۶۴/۶	۱ و ۱۸	۲۶۴/۶	۱۲/۸۳۸	۰/۰۰۲	۰/۴۱۶

جدول ۴) نتایج آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های زوجی متوسط نمرات متغیرهای پژوهش

متغیرها	مقایسه نمرات	تفاوت میانگین	خطای معیار	سطح معناداری
خودکارآمدی والدین	پیش‌آزمون/ پس‌آزمون	*-۱۰/۳	۱/۳۳۷	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون/ پیگیری	*-۸/۱۵	۲/۳۳۵	۰/۰۰۳
تعارض	پیش‌آزمون/ پس‌آزمون	*۷/۶	۲/۵۸	۰/۰۰۹
	پیش‌آزمون/ پیگیری	*۵/۸	۲/۳۹۷	۰/۰۲۶
نزدیکی	پیش‌آزمون/ پس‌آزمون	*-۳	۰/۹۷۹	۰/۰۰۷
	پیش‌آزمون/ پیگیری	*۲/۲۵	۰/۹۴۲	۰/۰۲۸
وابستگی	پیش‌آزمون/ پس‌آزمون	*-۳/۹	۰/۷۲۸	۰/۰۰۱
	پیش‌آزمون/ پیگیری	*۰/۷۵۰	۰/۴۶۱	۰/۱۲۱

متغیرها	مقایسه نمرات	تفاوت میانگین	خطای معیار	سطح معناداری
پیش‌آزمون/ پیگیری	-۲/۳	۱/۰۰۳	۰/۰۳۴	
پس‌آزمون/ پیگیری	۱/۶	۰/۷۸۵	۰/۰۵۶	

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان اثربخشی آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور بر خودکارآمدی والدین و کیفیت ارتباط والد - فرزند صورت گرفته است. یافته‌های نهایی نشان داده است که این الگوی آموزشی می‌تواند بر افزایش کیفیت ارتباط والد - فرزند تأثیر معناداری داشته باشد و منجر به افزایش خودکارآمدی والدین شود. از آنجایی که الگوی فرزندپروری اخلاق محور برای نخستین بار انجام شده است و پژوهش مشابهی وجود ندارد، می‌توان با توجه به نتایج سایر الگوهای آموزش فرزندپروری که تأثیر متغیرهای وابسته‌ای چون کیفیت ارتباط والد - فرزند و خودکارآمدی والدین را بررسی کرده‌اند، نتایج را توصیف و تبیین کرد.

یافته‌های حاصل از فرضیه اول پژوهش که به بررسی اثربخشی الگوی فرزندپروری اخلاق محور بر کیفیت ارتباط والد - فرزند پرداخته، بیانگر این است که بین میانگین نمرات پس‌آزمون و پیگیری تفاوت معناداری وجود داشت که به‌طور معناداری بالاتر از گروه کنترل بود. این یافته با نتایج پژوهش نیلی احمدآبادی و سلیمی بجستانی (۲۶) و نصرتی و همکاران (۲۷) که نشان‌دهنده تأثیر آموزش‌های فرزندپروری برای یافتن مهارت‌های ارتباط مؤثر با فرزندان است، همسو است. یافته‌های این پژوهش همچنین از یک سو با نتایج پژوهش دالتون و همکاران^۱ (۲۸) و وژانگ^۲ و همکاران (۲۹) نیز همسو است. مطالعات اخیر در زمینه ارتباط والد - فرزند نشان می‌دهد که تقویت عواملی چون شیوه والدگری صحیح، تشویق مناسب و مشارکت در کارهای فرزندان منجر به کاهش تعارضات با فرزندان می‌شود. در این طرح پژوهشی آموزش والدین در جهت افزایش کیفیت ارتباط والد - فرزند از منظر هستی‌شناسی انسان و مبتنی بر تفکر مبدأ و مقصدمندی است که با مبانی علمی تطبیق داده شده است و می‌توان به این موارد اشاره کرد: افزایش نظارت عملکرد خود به‌عنوان الگو، کاهش کنترل‌گری، یافتن راه‌های برقراری ارتباط مؤثر و استفاده از ابزار تشویق و تنبیه در چهارچوب نگاه مودتانه که

موجب برقراری و بهبود رابطه مطلوب والد - فرزند می‌شود.
(۳)

یافته‌های حاصل از فرضیه دوم پژوهش حاکی از این است که بین میانگین نمرات پس‌آزمون و پیگیری خودکارآمدی والدین نسبت به گروه کنترل تفاوت معناداری وجود داشت. نتایج این پژوهش خودکارآمدی را عامل تعیین‌کننده اصلی رفتار و سبک انتخابی فرزندپروری شناسایی کرده است که با نتایج پژوهش نوروزی و سامانی (۳۰) همسو است. همچنین با افزایش میزان خودکارآمدی والدین زنجیره تعاملات پیش‌رونده افزایش و موانع ارتباطی کاهش می‌یابد که با نتایج پژوهش درفشان و یوسفی (۳۱) همسو است. الگوی آموزشی فرزندپروری اخلاق محور مبنای تغییرات اساسی و پایدار را در تغییر والدین و عملکردشان می‌داند. والدین با آگاهی از نحوه عملکرد خود و تأثیر رفتارشان در موقعیت‌های مختلف همانند یک الگوی قابل مشاهده زمینه‌ساز تقلید رفتار مشابه خود را در کودکان تسهیل می‌کنند و در نهایت هر چه والدین نسبت به نقش خود در این زمینه آگاهانه‌تر عمل کنند، کنترل بر خود را بهبود می‌بخشند و بر روند شکل‌گیری و عملکردی کودکان تأثیر مثبت می‌گذارند. والدین با آگاهی از مسئولیتشان درباره مسیر تربیتی اتخاذ شده با تغییر در سبک ارتباطی خود پیامد مطلوب ارتباط مؤثر با فرزندان را رقم می‌زنند. این الگو فارغ از جهان‌بینی‌های عصر حاضر با محوریت هستی‌شناسی انسان تدوین شده است و برگرفته از قواعد آفرینشگر جهان هستی است که بومی‌سازی شده و منطبق بر فرهنگ ایران اسلامی است؛ بنابراین می‌توان به‌عنوان الگوی فرزندپروری که مبتنی بر تربیت اخلاقی است به آن استناد کرد و از آن در بخش‌های دیگر بهره برد.

قردانی

پژوهشگران از همه کسانی که در اجرای این پژوهش یاریگرشان بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه

^۱) Dalton

^۲) Zhang

7. Li W, Song Y, Zhou Z, Gu C, Wang B. Parents' Responses and Children's Subjective Well-Being: The Role of Parent-Child Relationship and Friendship Quality. *Sustainability*. 2024;16(4):1446.
8. Glatz T, Buchanan CM. Trends in parental self-efficacy between 1999 and 2014. *Journal of Family Studies*. 2023;29(1):205-20.
9. Vance AJ, Pan W, Malcolm WH, Brandon DH. Development of parenting self-efficacy in mothers of high-risk infants. *Early human development*. 2020; 141:104946.
10. Cowling C, Van Gordon W. Mindful parenting: Future directions and challenges. *International Journal of Spa and Wellness*. 2022;5(1):50-70.
11. Goodson BD, Hess RD. The effects of parent training programs on child performance and parent behavior. *Found-long Term Gains*. 2019:37-78.
12. Santos M, Vilaça M, Portugal A, Relvas AP. Funcionamento familiar: Revisão de estudos empíricos sobre medidas de avaliação (FAD, FACES-IV e SCORE-15). (*Revista Iberoamericana de Diagnóstico y Evaluación-e Avaliação Psicológica*. 2021;4(61):49-64.
13. Dalmeri D. Pendidikan Untuk Pengembangan Karakter (Telaah terhadap Gagasan Thomas Lickona dalam Educating For Character). *Al-Ulum*. 2014; 14(1):269-88.
14. Cluver L, Shenderovich Y, Meinck F, Berezin M, Doubt J, Ward CL, et al. Parenting, mental health and economic pathways to prevention of violence against children in South Africa. *Social Science & Medicine*. 2020;262:113194.
15. Veugelers W. A moral perspective on citizenship education and on IEA's international civic and citizenship education studies. *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies: Practice, policy, and research across countries and regions: Springer International Publishing Cham*; 2021. p. 291-301.
16. Peterson A. Moral education, character education and history. *Debates in history teaching: Routledge*; 2017. p. 191-201.
17. Bamkin S. Reforms to strengthen moral education in Japan: A preliminary analysis of implementation in schools. *Contemporary Japan*. 2018;30(1):78-96.
18. Tyas EH, Sunarto S, Naibaho L. Building superior human resources through character education. *TEST Engineering & Management*. 2020;83:11864-73.
19. Asif T, Guangming O, Haider MA, Colomer J, Kayani S, Amin Nu. Moral education for sustainable development: Comparison of university teachers' perceptions in China and Pakistan. *Sustainability*. 2020;12(7):3014.
20. De Asildo NZS, Yasin M. 'Noble character' as a focus in Moral Education in Malaysia. *Social studies*

مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه رفاه با عنوان «اثربخشی آموزش الگوی فرزندپروری اخلاق محور بر خودکارآمدی والدین و کیفیت ارتباط والد - فرزندی» است که کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه الزهرا آن را با کد اخلاق [IR.ALZAHRA.REC.1402.067](https://doi.org/10.21860/IR.ALZAHRA.REC.1402.067) تأیید کرده است.

حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی نداشته و با هزینه شخصی مؤلفان انجام شده است.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ گونه تضاد منافی درباره این پژوهش گزارش نکرده اند.

مشارکت مؤلفان

نگارش متن مقاله: مؤلف اول؛ و راهنمایی در نگارش مقاله: مؤلف دوم.

References

1. Abbasi SMT, Karami F, Abbasi AP. New Communication Technologies and Family: The study of the relationship between new media usage and parental-child relations among high school students in Shiraz city. 2021. (Full Text in Persian)
2. Kudratovna DN. Socialization of young people in the process of family education. *Open Access Repository*. 2121;1(02):37-45.
3. Dehdast K, Esmaeily M. Ethics-Based Parenting Model: Definition and training Principles based on Allameh Tabataba'i View Point. *Journal of Counseling Research*. 2021;75(19): 290-326. (Full Text in Persian)
4. Sadeghi A, Hashemi J, Marashi M, Safaei Moghaddam M. Conceptual Analysis of Competency and the Role of Moral Competency in Parenting. *Educational Psychology*. 2018;14(50):1-24. (Full Text in Persian)
5. Batool SS. Academic achievement: Interplay of positive parenting, self-esteem, and academic procrastination. *Australian Journal of Psychology*. 2020;72(2):174-87.
6. Besharatypoor M, Khalidinia A. Presenting a causal model for depression in adolescents based on the relationship between parenting styles through the mediating role of parent-adolescence conflict. *Avicenna Journal of Neuro Psycho Physiology*. 2018;5(3):131-8.

education in South and South East Asian contexts: Routledge; 2021. p. 174-87.

21. Dehdast K, Esmaeily M, Farahbakhsh K. Providing a Conceptual and Practical Model of "Ethics-Based Character Training" Based on Allameh Tabatabai's Horizon: A New Approach in Parenting field. Journal of The Ministry of Health and Medical Education. 2019;3(3):1-12. (Full Text in Persian)

22. Abareishi Z, Tahmasian K, Mazaheri MA, Panaghi L. The impact of psychosocial Child Development training program, done through improvement of mother-child interaction, on parental self-efficacy and relationship between mother and child under three. Journal title. 2009;3(3):49-58-9. (Full Text in Persian)

23. Driscoll K, Pianta RC. Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent-Child Relationships during Early Childhood. Journal of Early Childhood & Infant Psychology. 2011(7).

24. Balat GU, Zembat R, Acar M. Berkeley parenting self-efficacy scale-second grade version: Reliability-validity studies among Turkish families. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2010;2(2):2166-70.

25. Rezaei AM, Rahimi M, Vaezafar SS, Delavar A. Barresi-e Sakhtar-e Ameli-e Meghyas-e Khodkaramadi-e Madaran. The Journal of Scientific Women and Families Cultural-Educational. 2014;9(28):85-106. (Full Text in Persian)

26. Nili Ahadabadi Z, Bagheri F, Salimi Bajestani H. Effectiveness of instructional plan of child-rearing with

emphasis on choice theory on improvement of parent-child relationship and life-satisfaction of mothers. Counseling Culture and Psychotherapy. 2019;10(39):99-122. (Full Text in Persian)

27. Nosrati Jahromi S, Shoorghashti M, Salamati SAR. Barresi-e Asarbakhshi-e Amoozesh -Valedein ba Roykard-e Adleri bar Kahesh-e Taarozat-e Valed-Farzandi dar Dokhtaran-e Nowjavan. The 19th Conference of the Iranian Counseling Association "Counseling: Promoting Hope, Peace and Social Health" 2021. (Full Text in Persian)

28. Dalton L, Rapa E, Ziebland S, Rochat T, Kelly B, Hanington L, et al. Communication with children and adolescents about the diagnosis of a life-threatening condition in their parent. The Lancet. 2019;393(10176):1164-76.

29. Zhang W, Wang M, Ying L. Parental mindfulness and preschool children's emotion regulation: The role of mindful parenting and secure parent-child attachment. Mindfulness. 2019;10:2481-91.

30. Norouzi Qasr al-Dashti S, Samani S. Predicting Children Citizenship Skills based on Family Communication Patterns and Parents Self-efficacy. Biannual Journal of Applied Counseling. 2018;8(2):59-72. (Full Text in Persian)

31. Dorfeshan M, Yousefi F. The Relationship Between Children's Self-Efficacy Dimensions and Family Cultural, Social and Economic Capitals. Journal of Applied Sociology. 2017;28(2):91-114. (Full Text in Persian)